

Голові разової спеціалізованої вченої ради ДФ 35.052.042
у Національному університеті «Львівська політехніка»

д. пед. н., професору
Мукан Н.В.

ВІДГУК

**офіційного опонента доктора педагогічних наук,
професора, завідувачки кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту імені Ференца Ракоці II
БІДИ ОЛЕНИ АНАТОЛІВНИ
про дисертаційне дослідження НАТАЛІЇ ЄВСТАХІВНИ ЛІСНОЇ-
МІСЬКІВ**

**«Праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до
професійної діяльності», що представлено на здобуття ступеня доктора
філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями),
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка**

**Актуальність теми виконаної роботи та зв'язок із відповідними
планами галузей науки.**

В умовах пандемії, спричиненої COVID-19, особливо актуальною є проблема професіоналізму медичних фахівців. Ще під час навчання майбутні медичні сестри мають опанувати усіма складовими своєї майбутньої професійної діяльності. Професійна підготовка майбутніх медичних сестер має бути інноваційною та охоплювати не лише вузькоспеціалізовані знання, а й формувати загальнотеоретичні інваріантні знання, що сприяють розвитку інтелекту й допомагають у самореалізації. Викладацький склад має активно працювати над впровадженням в освітню підготовку педагогічних інновацій, які дозволяють медичному персоналу освітньо-кваліфікаційного рівня «бакалавр» стати конкурентоздатним на професійному ринку праці та бути готовому до викликів сьогодення.

Вважаємо, що особливої актуальності набуває проблема формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності на основі впровадження праксеологічних засад, що є практико-орієнтованими. Тобто потенціал праксеології та праксеологічного підходу нині не достатньо добре впроваджено у практику професійної підготовки майбутніх медичних сестер, що й було використано як вагомий аргумент при обранні теми дисертаційного дослідження Наталією Євстахівною Лісною-Міських. Зважаючи на наведені аргументи, можемо констатувати, що дисертаційне дослідження спрямоване на ліквідацію прогалин у цьому аспекті та

розкриває ефективні шляхи впровадження освітніх ініціатив в освітній процес підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів.

Наголосимо на тому, що об'єктивною є потреба у вдосконаленні усіх компонентів готовності майбутніх медичних сестер, адже нині одним із найвагоміших завдань сучасної професійної освіти є формування компетентних фахівців, які окрім ґрунтовних теоретичних знань, володіють високим рівнем фахових умінь і навичок, мають сформовану мотиваційну сферу та особистісні якості й володіють рефлексією. У зв'язку з цим зростає науковий інтерес до проблеми наповнення професійної підготовки майбутніх медичних сестер інноваційним практико-орієнтованим змістом. Отже, вивчення авторкою означеної проблематики є своєчасним, доцільним та актуальним, оскільки пов'язане із пошуком практичних шляхів вирішення питань підняття престижу працівників середньої медичної ланки в суспільстві та підвищення їх конкурентоспроможності на ринку праці. Питання професіоналізму медичних працівників середньої ланки особливо гострі під час світової ковідної пандемії. Відтак, подане до захисту дисертаційне дослідження розцінюємо як актуальне, та таке, що не викликає жодних заперечень.

Робота відзначається новизною розв'язання науково-педагогічних завдань щодо виявлення стану та загальних тенденцій професійної підготовки майбутніх медичних сестер. Так, дисертаційне дослідження Н.Є. Лісної-Міських виконано в межах науково-дослідної роботи Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії «Управління процесом професійної адаптації особистості в системі неперервної педагогічної освіти» (державний реєстраційний номер 0107U010127). Тему дисертації затверджено вченою радою Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії (протокол № 13 від 26.12.2016 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації досліджень у галузі освіти, педагогіки і психології НАПН України (протокол № 2 від 28.03.2017 р.).

Найбільш суттєві наукові результати, що містяться в дисертації.

Дисертанткою обґрунтовано та впроваджено організаційно-педагогічні умови і структурну модель формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах, а також розроблено науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення навчально-пізнавальної діяльності майбутніх медичних сестер-бакалаврів та формування у них готовності до професійної діяльності під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарної і соціально-економічної підготовки й професійної та практичної підготовки.

Нові факти, одержані здобувачкою.

Вважаємо, що дисертаційне дослідження Наталії Євтахівни є комплексним, у якому на міждисциплінарному рівні виявлено особливості формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах. Зокрема: вперше визначено й теоретично обґрунтовано організаційно-педагогічні умови формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах (індивідуалізація навчання як чинник формування мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх сестер-бакалаврів; системна організація інтегративних медичних знань в освітньому середовищі медичних закладів; формування продуктивного клінічного досвіду студентів під час навчальної та переддипломної практик; використання ігрових імітаційних методів для формування особистісної компетентності майбутніх медичних сестер-бакалаврів) та розроблено структурну модель формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах, що має блочну структуру та складається з цільового (соціальне замовлення, мета, завдання), змістового (підходи, принципи, праксеологічні закони), технологічного (освітнє середовище навчального закладу, організаційно-педагогічні умови), діяльнісного (методи, форми, засоби), результативного (компоненти, критерії, рівні, результат) блоків.

Позитивно оцінюємо те, що авторка конкретизувала можливості праксеології та дослідила потенціал праксеологічного підходу у формуванні готовності медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності під час вивчення навчальних дисциплін гуманітарної і соціально-економічної підготовки та професійної і практичної підготовки. Нею, у ході дослідження, було удосконалено діагностичний інструментарій для вивчення стану сформованості готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на основі визначених компонентів (мотиваційно-ціннісного, теоретико-когнітивного, практико-конативного, особистісно-рефлексивного), критеріїв (мотиваційного, знаннєвого, діяльнісного, аналітичного) та їх показників за творчим (креативним), достатнім (належним), реконструктивним (середнім), репродуктивним (низьким) рівнями.

Схвалюємо внесок здобувачки щодо уточнення сутності наукових дефініцій «професійна підготовка майбутніх медичних сестер-бакалаврів», «готовність до професійної діяльності» та «праксеологічні засади». Як показує вивчення змісту дисертаційної роботи, у ході дослідження набули подальшого розвитку теоретичні та практичні засади впровадження ідей

праксеологічного підходу у професійну підготовку майбутніх медичних сестер.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Проведений аналіз змісту дисертаційного дослідження, а також публікацій Н.Є. Лісної-Міських виступає у якості підстави для висновку про наукову обґрунтованість й достовірність викладених авторкою результатів.

Зокрема, науковець використала значну кількість навчально-методичної психолого-педагогічної літератури (317 найменувань, з них 20 – іноземними мовами), а також системно підійшла до виокремлення суперечностей, які були у ході дослідження усунуті. Беручи до уваги окреслені суперечності стосовно досліджуваної проблематики, дисертантка, на наш погляд, правильно визначила об'єкт, предмет, мету та гіпотезу дослідження. Зокрема авторській гіпотезі, як вагомому структурному елементу дослідження, притаманні інструментальність, належна прогностичність. Усе це створило необхідні умови для оптимального вибору стратегії наукового пошуку та його ефективною реалізації. Так, на основі виваженого використання низки теоретичних, емпіричних та методів математичної статистики здобувачка комплексно підійшла до розв'язання 5 завдань досліджуваної проблеми. Зміст дисертаційного дослідження продуманий, включає важливі загальнонаукові, теоретико-методологічні та практичні питання щодо формування готовності майбутніх медичних сестер, які логічно пов'язані між собою та забезпечують цілісне уявлення про процес набуття досліджуваного феномену у процесі професійної підготовки на основі використання праксеологічних засад. Одержані дані та результати їх опрацювання вказують на ефективність обраної наукової траєкторії дослідження.

Відзначимо, що новизна і вірогідність загальних висновків дисертаційного дослідження Н.Є. Лісної-Міських забезпечені методологічною обґрунтованістю вихідних положень; використанням адекватних методів; аналізом значного обсягу науково-педагогічних джерел та науково-методичного забезпечення професійної освіти медичних сестер під час навчання в бакалавраті.

Значення для науки і практики одержаних автором результатів.

Як засвідчує проведений аналіз, наукові здобутки Н.Є. Лісної-Міських складають теоретичну і методичну базу для подальших досліджень питань професійної підготовки майбутніх медичних сестер у контексті професійної педагогіки. Результати дослідження впроваджено в освітній процес ВНКЗ ЛОР «Львівська медична академія імені Андрея Крупинського» (довідка про впровадження №01-35/340 від 27.08.2020 р.), Буковинського державного

медичного університету (довідка про впровадження №03-45 від 31.08.2020 р.), Чернівецького медичного фахового коледжу (довідка про впровадження №305/01.1 від 31.08.2020 р.), Житомирського медичного інституту Житомирської обласної ради (довідка про впровадження №477 від 02.09.2020 р.), Приватного фахового навчального закладу «Медичний коледж» (м. Тернопіль) (довідка №65 від 04.09.2020 р.).

Рекомендації щодо використання результатів і висновків дисертації.

Досліджені теоретико-методичні положення й обґрунтовані практичні рекомендації можуть слугувати ґрунтовною базою для модернізації системи професійної освіти майбутніх медичних сестер-бакалаврів на основі використання праксеологічних засад, а також для розробки нормативних документів із проблем освіти фахівців середньої ланки медичної галузі. Одержані здобувачкою практичні результати можуть бути використані українськими науковцями для проведення подальших досліджень у сфері наукового обґрунтування сучасної концепції розвитку професійної освіти медичних фахівців в Україні; викладачами - для успішного вирішення проблем організації професійної підготовки здобувачів вищої освіти галузі знань 22 «Охорона здоров'я».

Оцінка змісту дисертації та її завершеність.

Відзначимо, що ступінь обґрунтованості наукових положень та висновків, сформульованих у дисертації, забезпечуються логічною структурою дисертаційного дослідження, що складається зі вступу, трьох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, списку використаних джерел та додатків.

Так, у *першому* розділі «Теоретичні основи професійної підготовки майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності» авторкою продемонстровано глибинне та критичне вивчення філософської, психологічної, педагогічної літератури, яке дозволило здійснити аналіз феномену професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні та світі. Зокрема, на підставі проведеного узагальнення, здобувачка дійшла висновку, що праксеологія виступає необхідною передумовою формування належного рівня готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності. Аналіз наукової літератури дозволив Наталії Євстахівні представити потенціал праксеологічного підходу та охарактеризувати дидактичні закони.

Цілком виправданим є те, що здобувачка, на основі вдумливого аналізу наукових підходів, доволі ґрунтовно висвітлює загальнонаукові та специфічні принципи професійної підготовки майбутніх медичних сестер у

контексті праксеологічних засад. Слід відзначити вдалу спробу авторки довести, що для належного здійснення майбутньої професійної діяльності освітній процес медичних сестер має бути наповнений праксеологічним змістом.

На наш погляд, виглядає доволі виваженим, обґрунтованим та логічним представлення у *другому* розділі дисертаційного дослідження «Практичні основи підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності на праксеологічних засадах» характеристики особистісно-професійних якостей майбутніх медичних сестер-бакалаврів. Здобувачкою зосереджено увагу на таких якостях, як милосердя і толерантність. Причому у баченні науковця, милосердя є основним аксіологічним імперативом та критерієм гуманності, що базується на поєднанні співпереживання, співчуття до хворого, охоплює терплячість, турботу про ближнього, прагнення діяти адекватно до своїх професійних знань і особистих почуттів. Тоді як толерантність є основою світосприйняття, що базується на домінуванні загальнолюдських цінностей у професійній діяльності майбутньої медичної сестри.

Належна увага приділена розробці сукупності компонентів, критеріїв та показників готовності майбутніх медичних сестер бакалаврів до професійної діяльності. Вважаємо доцільним розкриття сутності на висвітлення змісту мотиваційно-ціннісного, теоретико-когнітивного, практико-конативного, особистісно-рефлексивного компонентів, а також доволі вичерпною є характеристика мотиваційного, знаннєвого, діяльнісного, аналітичного критеріїв та їх показників.

Констатуємо, що цілісність та системність обґрунтованих організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах (індивідуалізація навчання як чинник формування мотиваційно-ціннісної сфери майбутніх сестер-бакалаврів; системна організація інтегративних медичних знань в освітньому середовищі медичних закладів; формування продуктивного клінічного досвіду студентів під час навчальної та переддипломної практик; використання ігрових імітаційних методів для формування особистісної компетентності майбутніх медичних сестер-бакалаврів) обумовлені відповідним теоретико-методологічним підґрунтям та потужним навчально-методичним забезпеченням, а також доцільно підібраним діагностичним інструментарієм.

Позитивним є те, що вагома увага у *другому* розділі зосереджена на висвітленні теоретичних і методичних аспектів структурної моделі формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах, що має блочну структуру

та складається з цільового, змістового, технологічного, діяльнісного та результативного блоків. Такий підхід цілком підтверджує високий рівень професіоналізму авторки та засвідчує сформованість умінь педагогічного моделювання.

У *третьому* розділі – «Дослідно-експериментальна перевірка організаційно-педагогічних умов і структурної моделі формування готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності на праксеологічних засадах» – авторка охарактеризувала результати констатувального етапу експерименту та висвітлила методіку впровадження організаційно-педагогічних умов формування готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності на праксеологічних засадах. Отже, результати формувального етапу експерименту показали підвищення рівня сформованості готовності у майбутніх медичних сестер до професійної діяльності в усіх групах, проте більш істотні зміни відбулися в експериментальних групах, де було зреалізовано авторський підхід, що базувався на впровадженні організаційно-педагогічних умов та структурної моделі.

Педагогічну результативність і достовірність експериментального дослідження підтверджено методами математичної статистики.

Слід відзначити, що загальні висновки відповідають поставленим завданням, обґрунтованість і переконливість яких засвідчують самостійність і логічність суджень, достатню наукову підготовленість здобувачки. Позитивно розцінюємо представлену у додатках наукову інформацію, а таблиці та рисунки увиразнюють уявлення про цілісність дослідження, проведеного Н.Є. Лісною-Міських. Список використаних джерел зроблено з дотриманням встановлених вимог.

Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації

Попри відмічений позитив, у роботі є спірні моменти, побажання та зауваження, які спонукають до дискусії, а саме:

1. У параграфі 1.1 «Основні проєкції дослідження професійної підготовки майбутніх медичних сестер в Україні та світі» авторка охарактеризувала два наукових терміни «компетентність» та «професійна компетентність» (с. 50–55). Вважаємо, що частину цієї інформації можна було б перенести у додатки, що розвантажило б дослідження.

2. На нашу думку, цінним і доречним є характеристика зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх медичних сестер (США, Японії, Північної Ірландії, Австрії, Італії, Південно-Африканської Республіки, Російської Федерації). Однак, авторці варто було б більш глибоко

представити можливі шляхи його імплементації в освітній процес українських закладів.

3. Обґрунтовуючи толерантність, як особистісну якість майбутніх медичних сестер-бакалаврів, авторка могла б частину інформації представити у схемах і таблицях, що б довело її здатність до узагальнення наукової інформації та її систематизації.

4. У п. 2.2. «Компоненти, критерії, показники та рівні сформованості готовності майбутніх медичних сестер-бакалаврів до професійної діяльності» представлено табл. 2.1 «Діагностичний інструментарій для встановлення стану сформованості готовності майбутніх медичних сестер до професійної діяльності». Нам видається, що таблицю варто було б перенести у третій розділ дисертації, де авторка безпосередньо висвітлює результати констатувального етапу експерименту і використовує ці діагностичні методики.

5. На с. 145 авторка зазначає, що «після проведення наукових консультацій з викладацьким складом медичних закладів вищої освіти, що були залучені до експериментального дослідження, обрано конкретний спектр організаційно-педагогічних умов». Вважаємо, що таке опитування викладачів варто було коротко проаналізувати та представити у додатках.

Однак, висловлені зауваження та побажання носять, в основному, дискусійний характер, а тому не мають суттєвого впливу на високу позитивну оцінку рецензованого дисертаційного дослідження. Робота, безсумнівно, містить значні наукові доробки та нові, раніше не захищені наукові положення. Отримані результати є раціональними для розв'язання питання формування у майбутніх медичних сестер готовності до професійної діяльності на основі впровадження праксеологічних засад, що позитивно впливає на підвищення їхньої фахової компетентності.

Повнота висвітлення результатів в опублікованих працях.

Опубліковані наукові праці (26 наукових публікацій, 24 з яких – одноосібні; з них – 1 стаття у зарубіжному виданні, 9 статей у наукових фахових виданнях України (з них 4 у виданнях, які водночас включені до міжнародних наукометричних баз даних), 14 праць апробаційного характеру, що опубліковані у збірниках матеріалів конференцій та інших виданнях) достатньою мірою відображають основний зміст, структуру, головні положення та висновки дисертаційного дослідження. Констатуємо і той факт, що загальний об'єм основного тексту дисертації відповідає вимогам до написання наукових досліджень, які подаються на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Висновок про відповідність дисертації вимогам «Порядку присудження наукових ступенів». На основі вивчення поданої роботи можна дійти висновку, що дисертаційна робота «Праксеологічні засади підготовки майбутніх медичних сестер до професійної діяльності» є завершеною, самостійно виконаною науковою працею, що має вагомое теоретичне й прикладне значення для розвитку педагогічної науки, заслуговує позитивної оцінки, відповідає вимогам наказу МОН України № 40 від 12.01.2017 р. «Про затвердження вимог до оформлення дисертації» (зі змінами), Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії (Постанова Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її автор – Лісна-Міськів Наталія Євстахівна – заслуговує присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 015 Професійна освіта.

Офіційний опонент:

доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри педагогіки та психології
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

О. А. Біда

Підпис О.А. Біди завіряю.
Завідуюча відділом кадрів
Закарпатського угорського інституту
ім. Ференца Ракоці II

Г. Рейплік